

DOLOROSO MARTIRE

Madrigale a cinque voci

GIOVANNI BATTISTA DE BELLIS DA ITRI

Giovanni Battista de Bellis (c. 1585-90, c. 1623-37) was een Italiaanse componist en organist. Geboren in Itra, nabij Formia, werkte hij in Napels, waar hij in de gunst was van de Cafara familie. Een paar boeken met madrigalen, in een traditionele stijl, zijn bewaard gebleven, maar het meeste van zijn geestelijke werk is verloren gegaan.

Zijn *Primo Libro de Madrigali* (Napels, 1608) bevat 21 5-stemmige madrigalen op Italiaanse tekst; enkele zijn van bekende dichters, Guarrini en Murtolo; de overigen zijn niet achterhaald.

Terwijl de eerste vier stemmen de traditionele benaming hebben: Canto, Alto, Tenore, Basso, vertoont de Quinto meer variatie. In drie madrigalen is het een tenor, en een hoge (vrouwen) stem in de andere; soms in dezelfde ligging als de Canto, maar soms tussen Canto en Alto in. In dit laatste geval was het ook in een andere sleutel genoteerd.

Dertien madrigalen zijn genoteerd in chiavette sleutels (G2 voor Canto, F3 voor Basso), in tegenstelling tot de normale chiave sleutels (C1 voor Canto en F4 voor Basso). Chiavette sleutels impliceren een transpositie omlaag tot maximaal een kwint. Nauwkeurige analyse van de stemomvang, hoogste, gemiddelde en laagste noot, geeft aan dat een kleine tert voor al deze madrigalen optimaal is. Om praktische reden is in de meeste gevallen een grote secunde toegepast. De Tabel hieronder geeft de verdere details.

Een benaderende vertaling van het Italiaans is gegeven; hier is een balans gehanteerd tussen een letterlijke vertaling en de waarschijnlijke betekenis van het gedicht.

Giovanni Battista de Bellis (c. 1585-90, c. 1623-37) was an Italian composer and organist. Born in Itri, near Formia, he worked in Napels, where he was favoured by the Carafa family. A few books of madrigals, in traditional style, have survived, but most of his sacred works are lost.

His *Primo Libro de Madrigali* (Naples, 1608) comprises of 21 5-part madrigals on Italian texts; some of these are from well-known poets, Guarrini and Murtolo; the provenance of the remaining could not be ascertained.

Whereas the first four voices have the traditional names: Canto, Alto, Tenore, Basso, the Quinto part shows more variation. It is for a tenor in three madrigals, and for a high (female) voice in the other ones; sometimes in the same compass as the Canto, but sometimes between Canto and Alto. In the latter case, it was printed in a different clef.

Thirteen madrigals are set in chiavette clefs (G2 for Canto and F3 for Basso), in contrast to the remaining eight that are in normal chiave clefs (C1 for Canto and F2 for Basso). The use of chiavette clefs is usually taken to indicate a downwards transposition of up to a fifth. Careful analysis of the compass of the parts, including lowest, average and highest notes, reveals that transposition by a minor third is required. To avoid complicated keys, a major second was used in most instances. Details are listed in the Table below.

A tentative translation of the Italian text is provided; a balance was made between a literally translation and the likely meaning of the poem.

Wim Looyestijn, 2021

Titel	Clefs				
	Canto	Alto	Tenore	Basso	Quinto
Cruda Amarilli	G2	C2	C3	F3	C1
(part 2) Ma grideran per me	G2	C2	C3	F3	C1
Queste lacrime mie	G2	C2	C3	F3	C1
Perfidissi volto	G2	C2	C3	F3	C1
Lasso non è morir	C1	C3	C4	F4	C2
Al partir del mio sole	C1	C3	C4	F4	C2
Ah dolente partita	C1	C3	C4	F4	C2
Usci da bei vostri occhi	C1	C3	C4	F4	C2
All' hor che l'alba indora	G2	C2	C3	F3	G2
Poi che ad altri	G2	C2	C3	F3	G2
(part 2) Arte fù non amore	G2	C2	C3	F3	G2
Rideva la mia fera	G2	C2	C3	F3	C1
Doloroso martire	G2	C2	C3	F3	C1
Ben riconosc' Amore	G2	C1	C3	F3	C3
Lungi da voi mia vita	G2	C2	C3	F3	C1
Dolci sguardi amorosi	G2	C2	C3	F3	C1
Se dal' aspra ferita	G2	C3	C4	F4	C4
Ardo per voi	C1	C3	C4	F4	C4
Quasi lampo venisti	C1	C3	C4	F4	C1
Se'l venir fù partita	C1	C3	C4	F4	C1
Hor che ritorna	C1	C3	C4	F4	C1

Original		Transposed	
Finalis	Key	Finalis	Key
A	--	G	b b
A	--	G	b b
A	--	G	b b
D	--	C	b b
G	b		
G	b		
G	b		
F	b		
G	b	E	##
D	b	B	##
D	b	B	##
A	--	G	b b
A	--	G	b b
G	--	F	b b
A	--	G	b b
Bes	b	G	##
E	--		
A	--		
D	--		
D	--		
G	b		

DOLOROSO MARTIRE

Giovanni Battista de Bellis
(1630 - 1693)

Canto

Do - lo - ro - - - - - so mar -

Quinto

Do - lo - ro - - - - - so mar - ti - re,

Alto

Do - lo - ro -

Tenore

Do - lo - ro - - - - - so mar - ti - re,

Basso

Do - lo - ro - - - - - so mar - ti - - - - re,

5

C

ti - - - re, A - ma - ril - li cru-del mi fa lan -

Q

A - ma - ril - li cru-del mi fa lan - gui - re, mi

A

so mar - ti - re, A - ma -

T

mi fa lan - gui - re, A - ma - ril - li cru-

B

A - ma - ril - li cru - del mi fa lan -

Source: Il primo Libro de Madrigali a cinque voci; Napoli, M DC VIII.
See Preface for notes on transposition.

Bellis - Doloroso martire

10

C
gui - - - - re, mi fa lan - gui - re, mi -

Q
fa lan - gui - - - re, mi - fa lan - gui - re, mi -

A
ril - - - li cru - del mi fa lan -

T
8 del mi fa lan - gui - re, mi - fa

B
gui - - - - re, mi - fa lan -

14

C
fa lan - gui - - - re. Ah,

Q
fa lan - gui - - re. Ah, ah,

A
gui - - - - re. Ah, ah,

T
8 lan - gui - - - re. Ah,

B
gui - - - - re. Ah, ah,

20

C
ah, co-me al mio do - lo - re non te si spe - tra il

Q
co-me al mio do - lo - re non te si spe - tra il co-re, non

A
co-me al mio do - lo - re non te si spe - tra il

T
8 co-me al mio do - lo - re non te si spe - tra il co -

B
co-me al mio do - lo - re non te si spe - tra il

Bellis - Doloroso martire

25

C
co - - - re, non te si spe - tra il co - - - re,

Q
te si spe - tra il co - - - - - - - - - re,

A
co - - - re, non te si spe - tra il co - - - re, lan -

T
8 re, non te si spe - tra il co - - - re,

B
co - - - re, non te si spe - tra il co - - - re,

30

C
lan - - - gui - sco e mo - ro,

Q
lan - - - - - - - - - gui - sco e mo - ro,

A
gui - sco e mo - - - - - ro, lan - - -

T
8 lan - - - - - - - - - gui - sco e

B
lan - - - -

35

C
lan - - - gui - sco e mo - ro.

Q
lan - - - gui - sco e mo - ro.

A
gui - sco e mo - - - - - - - - - ro.

T
8 mo - - - - - - - - - ro. Ahi cru -

B
gui - sco e mo - - - - - ro.

Bellis - Doloroso martire

40

C Ahi cru - - - da d'a-mor ne -

Q Ahi cru - - - da, ahi, cru - - - da

A Ahi cru - - - da d'a-mor ne-mi - - -

T da, ahi, cru - - - da d'a-mor ne-mi - - -

B Ahi cru - - - da

45

C mi - - ca e di pie-ta - te i-gnu - da, d'a-mor ne-mi - - - ca e di pie-

Q d'a-mor ne-mi - - - ca e di pie-ta - - -

A ca e di pie-ta - - - te i - gnu - da, d'a-mor ne -

T ca e di pie-ta - - - te i - gnu - da, d'a-mor ne - mi -

B d'a-mor ne - mi - ca e

49

C ta - - - te i - gnu - da. Deh, deh,

Q te i - - - gnu - - - da. Deh, deh,

A mi - ca e di pie-ta-te i-gnu - da. Deh, deh,

T ca e di pie-ta - te i - gnu - da. Deh,

B di pie-ta - te i - gnu - da. Deh, deh,

Bellis - Doloroso martire

55

C
co - me à l'em - pia mor - - - te

Q
co - me à l'em - pia mor - - - - - te

A
co - me à l'em - pia mor - - - te

T
8

B
al mio do -

co - me à l'em - pia mor - - - te al

60

C
al mio do - lor

Q
al mio do - lor

A
al mio do - lor non mi si

T
8 lor al mio do - lor non

B
mio do - lor al mio do - lor

65

C
non mi si can - già for - te, non mi si can - già

Q
non mi si can - già for - te, non

A
can - già for - - - - - te, non

T
8 mi si can - già for - - - - te, non mi si

B
non mi si

Bellis - Doloroso martire

70

C
for - - - - - te.

Q
mi si can - già for - - - - te.

A
mi si can - già for - te.

T
can - - - - già for - - - - te.

B
can - già for - - - - - te.

Doloroso martire,
Amarilli crudel mi fa languire.
Ah, come al mio dolore
non te si spetra il core
languisco e moro.
Ahi cruda d'amor nemica e di pietate ignuda,
Deh come a l'empia morte al mio dolor
non mi si cangia forte.

Wrede Amaryllis, je verteert mij,
trieste martelaar.
Ah, zoals je bij mijn pijn
mijn hart niet vat,
kwijn ik weg en sterf.
O, vijandig in liefde en van medelijden ontbloot,
Bah, zo'n vreselijke slechtheid
verandert mijn pijn niet sterk.

Cruel Amaryllis, you consume me,
sad martyr.
Ah, like you at my pain
does not catch my heart,
I languish and die.
O hostile in love and devoid of pity,
Bah, such a terrible wickedness
does not change my pain greatly.